

СТРАНА ЛЕКСИКА У ЦРНОТРАВСКОМ РЕЧНИКУ РАДОСАВА СТОЈАНОВИЋА: СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА

Рад се бави семантичком адаптацијом стране лексике у говору Црне Траве, који припада призренско-тимочкој дијалекатској области. Предмет нашег интересовања јесте оно значење које одређена позајмљеница има и у језику даваоцу и у стандардном српском језику. Циљ рада јесте да се утврди да ли одређена позајмљеница има исто значење и у говору Црне Траве или не. Грађа је преузета из *Црнотравског речника* Р. Стојановића (2010). На основу спроведене анализе можемо закључити да се у корпусу уочавају четири врсте промена у семантичкој екстензији: нулта семантичка екстензија (потпуно подударане значења модела и реплика), сужење значења репликае у односу на модел, проширење значења репликае у односу на модел и неподударане значења.

Кључне речи: страна лексика, говор Црне Траве, призренско-тимочка дијалекатска област, језик давалац, стандардни српски језик, семантичка адаптација.

1. Увод

Рад се бави семантичком адаптацијом стране лексике у говору Црне Траве, који припада призренско-тимочкој дијалекатској области. О карактеристикама призренско-тимочке дијалекатске области писали су многи дијалектолози (БЕЛИЋ 1905; ИВИЋ 1985; ВУКАДИНОВИЋ 1996; БОГДАНОВИЋ, МАРКОВИЋ 2000; РЕСО 1985; ОКУКА 2008), о чему је било речи у нашим претходним истраживањима (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020).

Овај рад се надовезује на наша претходна истраживања (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020). У мањој мери се ослања на рад *Романизми у Црнотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација* (СТЕВАНОВИЋ 2019). Док се поменути рад бави семантичком адаптацијом романских позајмљеница у говору Црне Траве, овај рад се бави семантичком адаптацијом осталих позајмљеница. Предмет нашег интереса

¹ jovanica.st@gmail.com

вања јесте оно значење које одређена позајмљеница има и у језику даваоцу и у стандардном српском језику. Циљ рада јесте да се утврди да ли одређена позајмљеница има исто значење и у говору Црне Траве или не. Грађа је, као и у споменутом раду, преузета из *Црнотравског речника* (СТОЈАНОВИЋ 2010). Због ограниченог простора, анализирани су само именице. Биране су само оне именице које означавају нешто неживо (предмет, одећу, храну, пиће, простор, музички инструмент, превозно средство и сл.). Определили смо се за именице које означавају нешто неживо, јер су семантички разноврсније (за разлику од именица које означавају нешто живо које се односе или на носиоца одређене особине или на вршиоца одређене радње), бројније су и пружају богатији материјал за анализу. Значења која имају у језику даваоцу и у стандардном српском језику утврђена су коришћењем неколико речника језика давалаца и српског језика².

2. Претходна истраживања

О странај лексици у призренско-тимочком дијалекту писали су многи, о чему је било речи у нашим претходним радовима (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020). За потребе овог рада осврнућемо се само на најновија истраживања. А. Јанић је писала о англицизмима (2020), а И. Милошевић о германизмима у жаргону југоисточне Србије (2020). Рад Н. Јовић бави се турцизмима у сточарској терминологији југоисточне Србије (2019), док се рад Б. Марковић бави грецизмима и латинизмима у виноградарској лексици.

Пошто је овај рад наставак претходних истраживања, споменућемо и рад *Семантичка адаптација стране лексике у говорима призренско-тимочке дијалекатске области* (СТЕВАНОВИЋ 2020). У споменутом раду грађа је преузета из следећих дијалекатских речника: *Речник говора јабланичког краја* Р. Жугић, *Речник села Каменице код Ниша* В. Јовановића и *Додатак Речнику села Каменице код Ниша* В. Јовановића. Анализирани корпус обухвата 43 позајмљенице, које су подељене у три групе: нулта семантичка екстензија, сужење значења реплике у односу на модел и проширење значења реплике у односу на модел (СТЕВАНОВИЋ 2020: 433–434). У анализираним корпусу бројчано доминирају турцизми и германизми. У већем броју су забележени и романизми. Грецизми су забележени у мањој мери, као и хунгаризми и англицизми (СТЕВАНОВИЋ 2020: 433).

---

² Списак коришћених речника дат је на крају рада.

3. Семантичка адаптација стране лексике у говору црне траве

Семантичком адаптацијом стране лексике бавио се мали број лингвиста. Хоуп (Норе) указује на сужење значења реплике, али примећује да се оно може и проширити уколико реплика у језику примаоцу добије нова значења која модел нема (РОРОВИЋ 2005: 116).

Са друге стране, семантичком адаптацијом бавио се и Р. Филиповић који је највише пажње посветио променама у семантичкој екстензији (СТЕВАНОВИЋ 2019: 202). Бавећи се променама у семантичкој екстензији, Филиповић разликује: нулту семантичку екстензију (потпуно подударане значења модела и реплике), сужење значења реплике у односу на модел (броја значења и значењског поља) и проширење значења реплике у односу на модел (броја значења и значењског поља) (1986: 65–67; РОРОВИЋ 2005: 116; СТАНКОВИЋ 2016: 129; СТЕВАНОВИЋ 2019: 202).

Променама у семантичкој екстензији бавио се и Мартиновски (Martinowsky). Мартиновски разликује: сужење значења, проширење значења, делимично преклапање значења и неподударане значења (1978: 175–176). Ослањајући се на Мартиновског, М. Поповић разликује: подударане значења, сужење значења, проширење значења, делимично преклапање значења и неподударане значења (2005: 118–119).

Методолошки поступак М. Поповића примењујемо и ми у овом раду. За разлику од Поповића који анализира промене значења српске реплике у односу на значење француског модела, ми анализирамо промене значења одређене позајмљенице у призренско-тимочком дијалекту (говору Црне Траве) у односу на значење које одређена позајмљеница има и у језику даваоцу и у стандардном српском језику. Определили смо се за овакву методологију, јер у дијалекатској лексици постоје два страна слоја: старији слој и нова страна лексика (ЋУПИЋ 1984: 198). С тим у вези не можемо са сигурношћу рећи да су се све позајмљенице прво појавиле у стандардном српском језику, па да су из њега преузете у говор Црне Траве. Поједине позајмљенице припадају старијем слоју и преузимање су у време када нисмо имали стандард у данашњем смислу. Грађа је преузета из *Црнотравског речника* Р. Стојановића који обухвата више од 1000 страна (2010). Анализирани корпус обухвата више од 300 позајмљеница (укључујући и романске позајмљенице о којима је било речи у посебном раду (СТЕВАНОВИЋ 2019)), али смо за потребе овог рада издвојили 47.

Наша анализа значења сваке јединице је показала да се током интегрисања модела у речнички састав говора Црне Траве појављују следеће врсте промена у семантичкој екстензији: нулта семантичка екстензија (потпуно подударане значења модела и реплике), сужење значења реплике у односу на модел, проширење значења реплике у односу на модел, неподударане значења.

Нулта семантичка екстензија представља потпуно подударање значења модела и реплике (РОРОВИЋ 2005: 116; СТЕВАНОВИЋ 2019: 202; СТЕВАНОВИЋ 2020: 428). Анализирани корпус бележи 83 примера. За потребе овог рада издвајамо један део³:

- 1) *автобус* – *аутобус* – *Имаш áвтобус у четúри са́та за Београд*⁴ (СТОЈАНОВИЋ 2010: 24).

*аутобус*⁵ – нем. велики путнички аутомобил с већим бројем седишта (РМС 1967а: 110); моторно возило за превоз већег броја путника у јавном саобраћају (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 170).

*der Autobus*⁶ – аутобус (РОРОВИЋ 2005: 45).

- 2) *вермен* – старински прслук извезен ибришимом и срмом (СТОЈАНОВИЋ 2010: 95).

фермен – тур. мушки прслук извезен гајтаном, део турске ношње (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1324); тур. мушки прслук од чохе без рукава, обично украшен гајтанима, који се носи поврх копорана (РМС 1976: 664); тур. дио старе народне ношње, врста прслука, од чохе, кадифе или шијака, извезен гајтанима, сприједа сасвим отворен и не скопчава се (ŠKALJIĆ 1966: 280).

fermene – арх. фермен (прслук од чоје или кадифе, украшен гајтаном) (ĐINIĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 363).

- 3) *вилџан* – шољица за кафу (СТОЈАНОВИЋ 2010: 100).

филџан, *финџан* – тур. шољица за кафу без дршке (РМС 1976: 671; РСЈ 2011: 1408); тур. шољица без дршке, обично за црну кафу (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1335); тур. шољица за црну кафу (ŠKALJIĆ 1966: 283).

fincan – шољица за кафу (ĐINIĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 370).

- 4) *вланел* – врста платна, *фланел* – *Куде Џúду úма јóш да се кúпи вланéл, па си кúпи и сашú гаћке на децá* (СТОЈАНОВИЋ 2010: 103).

фланел – енгл. лака, мека памучна или вунена тканина (РМС 1976: 676); енгл. мекана, лака памучна или платнена тканина (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1341).

flannel – фланел, платно (PERLIĆ 2015: 109).

- 5) *влаша* – флаша – *Нé би му јá далá да тóлко лóче, онúј би му влáшу од глáву разбúла* (СТОЈАНОВИЋ 2010: 104).

³ Позајмљенице наводимо по азбучном реду. Тако и ниже.

⁴ Контексте дајемо онда када није дато потпуно објашњење значења одређене позајмљенице. Експираторни акценат из техничких разлога бележимо као дугоузлазни.

⁵ Стандарднојезички модел бележимо курзивом.

⁶ Модел преузет из одређеног језика подвлачимо.

- флаша* – нем. стакленка, боца (РМС 1976: 676); нем. боца (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1342); нем. боца, стакленка (РСЈ 2011: 1410).
die Flashe – боца, флаша (РОРОВИЋ 2005: 139).
- 6) *вронцла* – реса, ројта, фронцла (СТОЈАНОВИЋ 2010: 113).
фронцла – нем. кићанка, реса, ројта (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1366).
die Franse – реса (РОРОВИЋ 2005: 144); реса, фронцла (JOVANOVIĆ, SIKORA 2003: 114).
- 7) *вруштук* – доручак – Увек прескочи врúштук, víка удебелíл се, па држí диéту (СТОЈАНОВИЋ 2010: 116).
фруштук – нем. варв. доручак, зајутрак (РМС 1976: 691); нем. доручак (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1366).
das Frühstück – доручак (JOVANOVIĆ, SIKORA 2003:115; РОРОВИЋ 2005: 147).
- 8) *вубал* – 1. фудбалска игра; 2. лопта, фудбал⁷ (СТОЈАНОВИЋ 2010: 118).
фудбал – енгл. 1. најпопуларнија игра лоптом, ногомет; 2. фудбалска лопта (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1367).
football – 1. фудбал; 2. фудбалска лопта, фудбал (ERAKOVIĆ 2002: 80).
- 9) *ђевђир* – цеდიљка, посуда са решеткастим дном (СТОЈАНОВИЋ 2010: 205).
ђевђир – тур. покр. кухињска посуда за цеђење, цецило, цециљка, цетка (РМС 1967а: 818); перс. цједиљка, бакрена посуда за цијеђење (ŠKALJIĆ 1966: 250); тур. перс. метална посуда за цеђење, цециљка (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 400); тур. кухињска посуда са шупљикавим дном која служи за цеђење, цецило, цетка, цециљка (РСЈ 2011: 321).
kevgir – рупичаста кашика, цециља (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 588).
- 10) *јексер* – ексер – Напраíл врата без јексери свé о(д)-дрво (СТОЈАНОВИЋ 2010: 345).
ексер – тур. гвозден клин, чавао (РМС 1967а: 836).
ekser – нар. гвозден клин; велики ексер, чавао (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 330).
- 11) *качемак* – качамак – Качемак остаде на вери́ге у котлé, а ја побéго за моéга човéка. – Спрéми ми за јутре качемак с квáсено млекó – Збркај на брзíну качемак, кьд је већ упáлен óгењ (СТОЈАНОВИЋ 2010: 358).
качемак – тур. јело од тврдо скувана кукурузног брашна, пура, жганци, палента (РМС 1967б: 683); тур. врста јела справљена од

⁷ Исто значење налазимо и у Речнику села Каменице код Ниша. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 433.

- кукурузна брашна, пура (ŠKALJIĆ 1966: 377); тур. јело од куваног кукурузног брашна, палента, пура (PCJ 2011: 513).
kaçamak – качамак, пура (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 534).
- 12) киреч – креч – Угасимо една кóла кúреч (СТОЈАНОВИЋ 2010: 365).
Речници српског језика не бележе ову позајмљеницу.
kirer – креч, вапно (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 607).
- 13) ковер – кофер – Свѣ тѣј ствѣри држѣ у кóвер, пот катáнац – Спремѣл кóвер да за Ђурђóвдѣн úде у рабóту (СТОЈАНОВИЋ 2010: 375).
кофер – нем. тврда правокутна, правоугла кутија (од коже, картона и сл.) с поклопцем који се може закључати, а служи за ношење ствари при путовању, ковчег (РМС 1969: 19); нем. путни ковчег од коже, скаја, тврдог пресвученог картона, дрвета и др., у којем се обично носи одећа и друге потрепштине (PCJ 2011: 562); нем. путни ковчег, путна торба (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 674).
der Koffer – кофер, путнички ковчег (РОРОВИЋ 2005: 211).
- 14) панађур – вашар – Спремѣл се, úде з-бáбу на панађур у Власóтинци (СТОЈАНОВИЋ 2010: 628).
панађур – тур. вашар, пазар, сајам (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 889); сајам, вашар (РМС 1971: 317); тур. вашар (ŠKALJIĆ 1966: 509).
panayir – панађур, вашар; сајам (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 773).
- 15) сокак – улица у селу – Облúта по сокáци; не смѣје дóм да дóјде, да га не рúжу за некú пáкос (СТОЈАНОВИЋ 2010: 878).
сокак – тур. мања, узана улица, уличица (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1160).
sokak – сокак, (уска) улица (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 878).
- 16) тарана – 1. резанци од теста; 2. јело од резанаца од теста (СТОЈАНОВИЋ 2010: 916).
тарана – тур. кулин. 1. осушено, измрвљено зрнасто тесто; 2. супа припремљена са таквим тестом (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1217); издробљено тијесто на мрвице у облику зрнаца и осушено, од чега се прави истоимена супа (ŠKALJIĆ 1966: 601).
tarhana – кул. 1. тархана (измрвљено и осушено тесто које се користи за припремање јела); 2. чорба од таране (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 939).
- 17) чекија – бритва, ножић који се склапа у корице, чакија (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1020).
чакија – тур. покр. џепни ножић с оштрицом која се склапа, перорез (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1462); џепни ножић, перорез (ŠKALJIĆ 1966: 160).

čaki – чакија, цепни нож (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 199).

- 18) штемез – клесарска алатка, штемајзл – Тóј сáмо са штéмез мóж да се располúти (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1052).

штемајзл – нем. покр. заст. длето (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1501); нем. варв. оруђе за дубење у дрвету и камену, длето (РМС 1976: 1006).

das Stemmeisen – длето (РОРОВИЋ 2005: 362).

Сужење значења реплике у односу на модел представља промену која подразумева да реплика има уже значење од модела (РОРОВИЋ 2005: 119; СТЕВАНОВИЋ 2019: 204; СТЕВАНОВИЋ 2020: 430). Сужење значења се може остварити смањењем броја значења или значењског поља (РОРОВИЋ 2005: 116). Анализирани корпус бележи 201 пример. Издвајамо један део:

- 19) амбар – дрвена зграда за чување жита (СТОЈАНОВИЋ 2010: 32).

амбар – перс. 1. дрвена зграда за зрнасту храну, житарица, силос; 2. сандук за жито и брашно; 3. доњи дио кафеног млина, гдје пада самљевена кафа (ŠKALJIĆ 1966: 92–93); тур. 1. дрвена зграда за зрнасту храну; сандук за жито и брашно; 2. преграда у води подешена за хватање рибе; доњи део млина за кафу у који пада самлевена кафа; 3. дрвена зграда у којој се смешта зимница; 4. преграда у којој се у дућанима држало брашно, рижа и сл. (ЕРСЈ 2003: 144); тур. 1. остава за зрнасту храну; 2. нарочито ограђено место у води за хватање рибе (РМС 1967а: 73).

ambar – 1. складиште, стовариште; 2. житни магацин, житница; 3. бродско складиште, товарни простор брода; 4. мера, врећица од 75 цм (за песак, шљунак и сл.); 5. шпедитерска компанија, шпедитерско предузеће (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 45).

- 20) анџар – ханџар, велики нож – Ка(д)-дóвати анџáр, па излéзе манúт пред њú, да ги покóље (СТОЈАНОВИЋ 2010: 33).

ханџар – тур. дуг закривљен нож или кратак мач, са две оштрице (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1380); тур. нож савијеног облика, ношен у корицама за појасом; врста старинске сабље (РМС 1976: 711); ар. дуги (70–80) шиљати нож, с оштрицом с обадвије стране. Понекад ханџаром називају и кратки криви мач или јатаган (ŠKALJIĆ 1966: 310).

hançer – ханџар, јатаган (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 443).

- 21) вистан – посебна врста сукње, шарена сукња, фистан – У Дервén жéне нóсу вíстани и канáвци (СТОЈАНОВИЋ 2010: 102).

фистан – тур. 1. женска сукња; 2. мушка народна ношња у облику сукње (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1338); тур. женска сукња, мушка народна ношња у облику сукње (ŠKALJIĆ 1966: 284).

- fistan – 1. фистан, сукња; 2. шкотска сукња (мушка) (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 371).
- 22) ренде – кухињска направа за стругање поврћа (СТОЈАНОВИЋ 2010: 819).
ренде – тур. 1. направа на којој се стругањем ситни поврће, воће, сир (купус, кромпир, јабука, тврди сир и сл.); треница; 2. дрводељска алатка за стругање дрвета; блања (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1066); тур. 1. кухињска направа за стругање поврћа и теста, треница, рибеж. 2. дрводељска справа за стругање, струг, блања (РСЈ 2011: 1134).
rende – 1. стругало, стругача; 2. ренде, блања; 3. отирак, изрибак (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 810).
- 23) саџак – метални треножни држач посуда за кување (СТОЈАНОВИЋ 2010: 837).
саџак – тур. 1. жељезни треножац на коме се на огњишту у тењери или каквом другом суду вари јело; 2. треножац уопште (ЅКАЛЈИЋ 1966: 540–541).
saçayak – 1. треножац (за котло); 2. фиг. триумвират (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 820).
- 24) симиче – дем. од симит – Увек купи по неко симиче да донесе дом (СТОЈАНОВИЋ 2010: 849).
симит – тур. врста малог округлог хлеба од белог брашна (РМС 1973: 764); тур. врста малог округлог куповног (пекарског) хлеба од бијелог брашна (ЅКАЛЈИЋ 1966: 565); тур. мали округли хлеб од белог брашна (РСЈ 2011: 1197); тур. хлеб који се меси од најфинијег пшеничног брашна; мали округли хлеб од белог брашна (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1139).
simit – 1. симит (округао колач од белог хлеба); ђеврек; 2. мор. (округли) појас за спасавање; 3. арг. нула, *кромпир* (оцена у школи); 4. фино пшенично брашно (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 871)⁸.
- 25) скамлија – ђачка клупа, скамија – Седели смо по четури ђака у скамлију (СТОЈАНОВИЋ 2010: 852).
скамија – грч. клупа уопште, школска клупа (РМС 1973: 795; РСЈ 2011: 1204).
skamvi – 1. клупа, клупица (без наслона); 2. оптуженичка клупа (БАЛАЋ, СТОЈАНОВИЋ 2009: 635).

⁸ Овај пример налазимо и у рукописној збирци речи Димитрија Чемерикића која је писана у првој половини 20. века. Упоредити са ПЕТРОВИЋ 2012: 258. Са друге стране, налазимо га и у роману *Нечиста крв* Боре Станковића. Упоредити са ТОМИЋ 2015: 248. Реч *симит* забележена је и у Вуковом рјечнику (1818: 761). На основу свега реченог можемо закључити да је овај пример преузет у време када нисмо имали стандард у данашњем смислу, односно да је преузет из језика даваоца (турског језика).

- 26) сурла – пеј. нос, велики нос – Надúла сурле нéће с мéне (да) орати – Мóre, требáло-е да му рашчúкам онúј сурлу ка-це рáздра на мéне (СТОЈАНОВИЋ 2010: 910).
сурла – тур. 1. а. издужени меснати део њушке у слона и неких других животиња који служи као орган за дисање, пипање, осећај мириса и хватање; б. издужени предњи део главе многих твр-докрилаца, који им служи за бушење, сисање и сл., рилица; 2. фиг. подр. нос (обично упадљиво велик, дугачак) (РСЈ 2011: 1268; РСМ 1976: 100).
zurna – 1. муз. зурла (оријентални инструмент); 2. пеј. носина, носурда (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 1093).
- 27) тевтер – бележница – Свé úмам у тевтер коú ми кóлко дугúје још од лáњску гóдину – Тевтер ће кáже свé, квó úма да се лъжемо (СТОЈАНОВИЋ 2010: 918).
тефтер – тур. 1. бележница, списак, записник; 2. рачунска, трговачка књига (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1244); билежница, регистар, протокол; рачунска књига; трговачка књига дуговања и потраживања (ЅКАЛЈИЋ 1966: 606); тур. бележница, записник, регистар, протокол; трговачка књига примања и издавања, рачунска књига (РСМ 1976: 200).
defter – 1. свеска; 2. трговачка књига, дефтер; регистар; списак, попис (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 253).
- 28) тулум – мешина за држање вина – Пронесóше ракицúје вúно и ракиúју у тулумú (СТОЈАНОВИЋ 2010: 941).
тулум – тур. 1. мешина (за вино и другу течност); 2. празноглав човек, тупан (РСМ 1976: 333); тур. 1. мешина; 2. фиг. празне главе, неспособан човјек (ЅКАЛЈИЋ 1966: 622–623).
tulum – 1. мешина; 2. муз. мешина, мешница, гајде; 3. туба (за пасту за зубе); 4. раднички комбинезон, зеке (дечије оделце) (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 987).
- 29) туршија – у кисељено поврће за зиму (СТОЈАНОВИЋ 2010: 943).
туршија – тур. воће и поврће ушчувано за зиму у води, пресолцу и сирћету (РСМ 1976: 346); тур. нарочито справљена зимница од воћа и поврћа у пресолцу и сирћету (РСЈ 2011: 1326).
turşu – 1. туршија, у кисељено воће или поврће; 2. киселица, киселиш (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 989).
- 30) ћемане – виолина – Донéл у рабóту ћемáне, па ни учúл да свúримо (СТОЈАНОВИЋ 2010: 946).
ћемане – тур. виолина (РСМ 1976: 360); тур. виолина (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1291); перс. виолина (ЅКАЛЈИЋ 1966: 188); тур. врста гудачког инструмента, виолина (РСЈ 2011: 1329).
kemane – 1. виолина; 2. арх. лук; 3. танак, извијен као лук (о обрва-

ма) (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 580)⁹.

- 31) *ћенар* – 1. чипка – Кóлко сáм сáмо поплéла *ћенару* за кошúље, па за вúте, за јáстучнице, па *ћенару* с манúстра рáзне мýстре за плетенчé; 2. *ћенар* на уљеви – чипка са шпицевима (СТОЈАНОВИЋ 2010: 946).

ћенар – тур. 1. крај, граница, ивица, руб; крај, крајина; 2. врста танког памучног платна украшеног на ивицама; 3. врста простирке, мањи ћилим којим се застиру крајеви собе (РМС 1976: 360); тур. 1. крај, ивица; 2. врста танког платна; 3. врста веза на пешкиру (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1291); перс. 1. руб, околица, ивица, крај, прикрајак, маргиналија књиге; 2. крај, крајина, периферија; 3. врста простирке: уско ћилимче, струка, која се простире по крајевима собе да покрије празнине које ћилим није покрио; 4. врста веза, памучног платна, који има околицу, односно знак на рубовима, те одјећа од танког веза (ŠKALJIĆ 1966: 189).

kenar – 1. крај, ивица, руб, маргина; 2. страна; 3. обала; 4. бордура, перваз (марамике и сл.) (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 581).

- 32) *ћумез* – фиг. запуштена, тесна просторија¹⁰ – Да не улéзнеш у онúја *ћумéz* (СТОЈАНОВИЋ 2010: 949).

ћумез – тур. 1. живинарник за кокоши, кокошињац; 2. запуштен, влажан и прљав стан или крчма (РМС 1976: 368).

kümes – 1. кокошарник, живинарник; 2. фиг. кућерак, потлеушица (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 649).

- 33) *цуг* – гутљај – Не дáвај на њéга да први пúје, úма голém цúг (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1014).

цуг – нем. варв. 1. парни воз, влак, железница; 2. промаја, пропук; 3. поворка; 4. мања чета, вод; 5. гутљај, гуцај (РМС 1976: 828); нем. 1. воз, железница; 2. потез; 3. у некадашњој аустроугарској војсци најмања јединица с немачким службеним језиком; вод 4. промаја, пропук; 5. поворка, колона; 6. а. појединачно повлачење чега у неком раду или послу; потез. б. гутљај; 7. механизам за подизање декора и завеса на сцени; 8. врста велике удице за лов на сомове (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1460–1461).

der Zug – кретање, поворка, јато; воз; потез, црта; гутљај; особина, својство; промаја (РОРОВИЋ 2005: 499).

- 34) чајче, чајченце, чајчък – дем. и хип. од чај – Ћу ти свáрим зачáс чајчък о(д)-дúвљји цóцан, да ти прóјде мешúна – Ел ти вика́ ће ти

⁹ Исти је случај као и са примером *симит*. Упоредити са ПЕТРОВИЋ 2012: 286; ТОМИЋ 2015: 249.

¹⁰ Исто значење налазимо и у *Речнику села Каменице код Ниша* В. Јовановића. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 430.

помогне чајче од камџилицу – Да ти сварим чајченце, да не дрџеш тољко (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1015).

чај – тур. в. чајевац 1. азијска биљка из које се добија чај; 2. напитак од те биљке; 3. напиток од осушених цветова, листова, корена или плодова различитих биљака (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1462).

çay – 1. чај, бот. чајево дрво; 2. чајанка, чај партија (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 210).

- 35) чанче – дем. од чанак, земљана, дрвена чинија (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1016).

чанак – тур. 1. а. здела, чинија за јело (обично дрвена); б. здела или кутија у којој се држи ситан новац; 2. у старинској пушци кремењачи место где се сипа барут, прашник; 3. кориташце испод воденичког коша из којег жито пада на жрвањ (РМС 1976: 838; РСЈ 2011: 1471).

çanak – 1. чанак, (глинена) посуда, здела а) глинене посуде, грнчарија; б) кухињска посуда, кухињски прибор; 2. бот. чашица (цвета); 3. анат. чашица (бубрежна); 4. тех. чашица; 5. геог. котлина, удолина; 6. леген, лавор, умиваоник (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 203).

- 36) шербет – вода заслађена врелим шећером (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1043).

шербе, шербет – тур. сладак топао напиток од упрженог шећера куваног с водом; уопште сладак напиток од воде с медом или шећером, медовина (РСЈ 2011: 1503); тур. слатко пиће од воде с медом или шећером, медовина; сладак напиток од упрженог шећера куваног с водом (РМС 1976: 943); тур. 1. напиток од упрженог шећера с водом; 2. источњачко освежавајуће пиће од воде с медом и зачиницама; 3. узаврела вода за кување кафе (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1486).

şerbet – 1. шербет; 2. раствор; 3. фарм. сируп (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 914).

- 37) шићер – шећер – У собу улеже на коња и шићер му даде, и напоље па излеже, тољко васпитан коњ, и подеде онџа шићер (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1045).

шећер – тур. 1. биол. хем. органско хемијско једињење из групе угљених хидрата, кристалног облика и слатког укуса, растворљиво у води, један од честих биљних састојака и важан елемент исхране; 2. производ од прерађене шећерне трске или шећерне репе који служи за заслађивање, сахароза; 3. (у придевској служби, у полусложеницама) шећеран, сладак; фиг. умиљат, леп (обично у нар. песмама) (РМС 1976: 948).

şeker – 1. шећер; 2. шећерлема, бомбона; слаткиш, послastiца; 3. шећерна болест, дијабетес (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 913).

38) шприц – прскалица, штрцаљка – Напрајла деца шприц од баз, па и мене ушприцаше с воду (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1051).

шприц – нем. варв. мед. 1. прибор у облику стакленог цилиндра с клипом и шупљом иглом за убризгавање лекова под кожу, у мишиће, вене и сл. брызгалица; 2. шприцаљка, прскалица (РМС 1976: 998); нем. 1. мед. прибор у облику стакленог или пластичног цилиндра с клипом и шупљом иглом за убризгавање течних лекова под кожу, у мишиће или вене, брызгалица. 2. шприцаљка, прскалица, шмрк (РСЈ 2011: 1518).

die Spritze – штрцаљка, брызгалица, шмрк; инјекција (РОРОВИЋ 2005: 356).

Проширење значења реплике у односу на модел представља развој неких нових значења у дијалекту којих нема у језику даваоцу или у стандардном српском језику. Ово није чест тип семантичке адаптације. Најчешће се шири или број значења или значењско поље. Анализирани корпус обухвата 11 примера (укључујући и романске позајмљенице о којима је било речи¹¹):

39) буклија – кондир којим се позива на свадбу или славу – Појдóмо з-буклију у рód да ги víкамо на свáдбу (СТОЈАНОВИЋ 2010: 82).

буклија – грч. пљоснат дрвени суд, чутура, пљоска (РМС 1967а: 300; КЛАЈН, ШИПКА 2008: 244); грч. мањи пљоснат дрвени суд за вино или ракију, пљоска; чутура (РСЈ 2011: 114).

*mproûklion*¹² – пљоска (БАЛАЋ, СТОЈАНОВИЋ 2009: 471)¹³.

40) пенцер – 1. прозор, стакло на прозору; 2. мн. наочаре¹⁴ – Чиј-е тјја мáли с пѣнцири? – Игрáл се, па му деца разбѣла пѣнцири (СТОЈАНОВИЋ 2010: 637).

пенцер – тур. прозор (РМС 1971: 384; РСЈ 2011: 907); тур. заст. и покр. прозор (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 926); перс. прозор (ŠKALJIĆ 1966: 515).

rencere – прозор (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 785).

41) таламбас – 1. бубањ, тупан; 2. бука, галама – Штó-е пá такóј рáно дѣгал таламбасу? (СТОЈАНОВИЋ 2010: 914)

таламбас – тур. мали метални бубањ чинијастог облика преко чијег је отвора разапета кожа (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1212); тур. врста малог старинског бубња, метална здела са разапетом кожом преко отвора (РМС 1976: 133); тур. врста бубња (у виду мање ме-

¹¹ Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2019: 206–207.

¹² Овај облик упоредити са КЛАЈН, ШИПКА 2008: 244.

¹³ У речницима српског и грчког језика није наглашено чему служи *буклија*.

¹⁴ Значење *наочаре* није забележено ни у *Речнику села Каменице код Ниша В. Јовановића* ни у *Речнику говора јабланичког краја Р. Жугић*. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 430.

- талне зделе са разапетом кожом преко отвора) (PCJ 2011: 1276).
davlumbaz¹⁵ – арх. бубањ, таламбас (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 251).
- 42) *ћуп* – 1. земљани врч, крчаг; 2. фиг. глава – Ел ђма нешто у овјја *ћуп*, ел прџзан савну? (СТОЈАНОВИЋ 2010: 949)
ћуп – тур. земљани дубоки суд с ужим грлом, крчаг, врч (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1294).
küp – *ћуп* (за пекмез, масло и сл.) (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 649).
- 43) *чантра* – 1. кожна ташна; 2. кутија за ситан алат; 3. посуда у којој косач носи брус (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1016).
чанта, *чантра* – тур. кожна торба (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1463).
çanta – торба, ташна (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 204).

У вези са неподударањем значења М. Поповић пише следеће: „У процесу значењске адаптације неких рећи семантеми реплике и семантеми модела толико су се удалјили да се њихова значења не подударaju ни у једном контексту” (2005: 146). У неким случајевима у процесу значењске адаптације нестала је веза између садржине модела и садржине реплике или је у питању погрешна интерпретација садржине модела (2005: 119). Удаљавање значења између модела и реплике утврђује се на дијахронијској равни пошто је значењска веза нестала у процесу интеграције модела. Са друге стране, „на синхронијској равни модел и реплика могу поседовати неки заједнички сем, но он је нерелевантан за њихове семантеме узете у целини” (2005: 147). Анализирани корпус бележи четири примера неподударања значења модела и реплике:

- 44) *кубе* – ваљкаста, плехана пећ – Наклади добро тој *кубе*, еднуш да се згрјемо како трѳбе (СТОЈАНОВИЋ 2010: 403).
кубе – тур. полулоптасти свод на врху грађевина, купола (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 683); полулоптасти свод, обично на врху већих јавних грађевина (најчешће цркава), купола (PCJ 2011: 594); ар. 1. свод, купола; 2. кружни дио капка на млину за кафу (ŠKALJIĆ 1966: 421).
kubbe – *кубе*, купола; свод (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ, ТАНАСКОВИЋ 1997: 633).
- 45) *паламар* – 1. калемарски нож; 2. фиг. позамашан комад нечега – Гађал ме с овољки *паламар*; 3. фиг. мушки полни уд (СТОЈАНОВИЋ 2010: 627).
паламар – тур. 1. дебело бродско уже, гумина; 2. клин, чавао (PCJ 1971: 308); тур. дебело бродско уже (PCJ 2011: 893); тур. 1. уже

¹⁵ Овај облик упоредити са КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1212.

којим се везују бродови за обалу, гумина; 2. дебео гвоздени клин (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 885); тур. дебело уже којим се брод веже за обалу (ŠKALJIĆ 1966: 508).

palamar – мор. уже, канап (за привезивање бродова) (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 772).

- 46) таратор – фиг. неред, гужва¹⁶ – Бѣгајте си дѡм, напраћли сте ми таратор по кѹћу (СТОЈАНОВИЋ 2010: 917).

tarator – тур. додатак јелу, салата од киселог млека, свежих краставаца и белог лука (РМС 1976: 149); тур. салата од ситно сецканих краставаца, белог лука, киселог млека, уља и соли (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1218).

tarator – кул. мезе које се прави од средине хлеба, ораха, маслиновог уља, белог лука и сирћета (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 938).

- 47) чадор – фиг. кишобран – Мѡж ли свѹ да стѡнемо по(д)-тѹја чѡдор, да ни не умѡкри (СТОЈАНОВИЋ 2010: 1015).

čador – тур. 1. шатор; 2. женска одећа у неким исламским земљама, која обавија читаво тело осим дела лица, понекад и читаво лице (КЛАЈН, ШИПКА 2008: 1462); тур. 1. шатор, шатра; 2. велики вео или огртач којим муслиманке у Ирану и суседним земљама прекривају лице (РСЈ 2011: 1470); тур. шатор (РМС 1976: 834; ŠKALJIĆ 1966: 159).

čadir – шатор, чадор, јурта (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ, TANASKOVIĆ 1997: 197).

Споменуте примере треба прокоментарисати. На основу објашњења из речника и контекста из *Црнотравског речника* можемо закључити да је у свим случајевима дошло до померања значења. Наиме, модел и реплика поседују неки заједнички сем, али је он нерелевантан за њихове семанте узете у целини. Семантичка веза између реплике *čador* и модела *čadir* постоји (покривање), као и између реплике *palamar* и модела *palamar* (позамашно, велико). Са друге стране, семантичка веза постоји и између реплике *tarator* и модела *tarator* (мешавина нечега), као и између реплике *kube* и модела *kubbe* (облик). Споменути примери припадају старијем лексичком слоју (ПЕТРОВИЋ 2012; ЂИНЋИЋ 2013), што говори у прилог томе да су преузети из језика даваоца (турског језика), а не из стандардног српског језика.

4. Закључак

У анализираном корпусу бројчано доминирају турцизми (*амбар, анџар, вермен, вилџан, вистан, ђевђир, јексер, качемак, киреч, кубе, пала-*

¹⁶ Значење *неред, гужва* не налазимо у *Речнику говора јабланичког краја* Р. Жугић. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 429.

мар, панађур, пенџер, ренде, саџак, симиче, сокак, сурла, таламбас, тарана, таратор, тевтер, тулум, туришија, ћемане, ћенар, ћумез, ћуп, чадор, чајче/чајченце/чајчџк, чанче, чантра, чекија, шербет, шићер). У већој мери су забележени и германизми, али смо за потребе овог рада издвојили осам (автобус, влаша, вронџла, вруштук, ковер, џуг, шприц, штемез). Остале позајмљенице забележене су у мањој мери (англицизми (вланел, вузбал) и гречизми (буклија, скамлија)).

Страну лексику из анализираног корпуса можемо поделити у четири групе: 1) нулта семантичка екстензија; 2) сужење значења реплике у односу на модел; 3) проширење значења реплике у односу на модел; 4) неподударање значења. Нулта семантичка екстензија обухвата много примера, али смо за потребе овог рада издвојили 18 (автобус, вермен, вилџан, вланел, влаша, вронџла, вруштук, вузбал, ђевђур, јексер, качемак, киреч, ковер, панађур, сокак, тарана, чекија, штемез). Сужење значења реплике у односу на модел обухвата, такође, много примера, али смо за потребе овог рада издвојили 20 (амбар, анџар, вистан, ренде, саџак, симиче, скамлија, сурла, тевтер, тулум, туришија, ћемане, ћенар, ћумез, џуг, чајче/чајченце/чајчџк, чанче, шербет, шићер, шприц). Проширење значења реплике у односу на модел обухвата мали број примера (буклија, пенџер, таламбас, ћуп, чантра). Неподударање значења обухвата четири примера (кубе, паламар, таратор, чадор).

Као и претходна два истраживања (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020), и ово истраживање је показало да су нулта семантичка екстензија и сужење значења реплике у односу на модел два честа типа семантичке адаптације. Треба напоменути да је сужење значења реплике у односу на модел чешћи тип семантичке адаптације. По М. Поповићу, „strana reč se pozajmljuje da bi se zadovoljila potreba za imenovanjem određenog pojma te se od više značenja modela preuzima samo ono koje zadovoljava tu potrebu” (2005: 124). Дакле, уколико говорник Црне Траве жели да именује одређени референт, од језика даваоца или од стандардног српског језика узима само оно значење које му је потребно за именовање тог референта.

За разлику од претходних горепомнутих истраживања, ово истраживање је показало да понекад може доћи до неподударања значења. Неподударање значења је редак тип семантичке адаптације, о чему говори анализирани корпус који обухвата само четири примера. Понекад долази до мерења значења. Наиме, веза између значења модела и значења реплике постоји, односно модел и реплика поседују неки заједнички сем, али он није релевантан за њихове семантеме узете у целини.

Проширење значења реплике у односу на модел је веома редак тип семантичке адаптације, о чему говори анализирани корпус који обухвата само 11 примера (укључујући и романске позајмљенице). Пошто се позајмљеница интегрише у говор Црне Траве, она шири или број значења или значењ-

ско поље, о чему говори анализирани корпус.

Шта се намеће као закључак? Прво – да говор Црне Траве више тежи ка сужењу, него ка проширењу. Друго – да говор Црне Траве више тежи ка поклапању, него ка непоклапању значења.

Цитирана литература

- БЕЛИЋ, Александар. „Дијалекти источне и јужне Србије”. *Српски дијалектолошки зборник I*, (1905): стр. 1–715.
- БОГДАНОВИЋ, Недељко и МАРКОВИЋ, Јордана. *Практикум из дијалектологије*. Ниш: Филозофски факултет, 2000.
- ВУКАДИНОВИЋ, Вилотије. „Говор Црне Траве и Власине”. *Српски дијалектолошки зборник XLII*, (1996): стр. 1–317.
- БИНЂИЋ, Марија. *Турцизми у савременом српском књижевном језику (семантичко-деривациона анализа)*. Београд: Филолошки факултет (докторска дисертација), 2013.
- ИВИЋ, Павле. *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска, 1985.
- ЈАНИЋ, Александра. „Англицизми у жаргону југоисточне Србије”. *Исходишта 6*, (2020): стр. 109–127.
- ЈОВИЋ, Надежда. „Турцизми у сточарској терминологији југоисточне Србије”. *Исходишта 5*, (2019): стр. 221–236.
- МАРКОВИЋ, Бранкица. „Грецизми и латинизми у виноградарској лексици”. *Исходишта 6*, (2020): стр. 191–201.
- МИЛОШЕВИЋ, Ивана. „Германизми у Речнику жаргонизама јужне пруге”. *Годишњак за српски језик 18*, (2020): стр. 21–34.
- ПЕТРОВИЋ, Снежана. *Турцизми у српском призренском говору. На материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемерићића*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2012.
- СТАНКОВИЋ, Селена. „Француске позајмљенице у говорима југоисточне Србије: семантичка адаптација”. У Селена Станковић (Ур.), *Француско-српске лингвистичке паралеле* (стр. 123–143). Ниш: Филозофски факултет, 2016.
- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Романизми у Црнотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација”. У Марина Јањић (Ур.), *Савремени токови у науци о језику и књижевности* (стр. 197–210). Ниш: Филозофски факултет, 2019.
- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Семантичка адаптација стране лексике у говорима призренско-тимочке дијалекатске области”. У Јасмина Шаранац Стаменковић, Љиљана Скробић, Мирјана Илић, Милена Каличанин (Ур.), *Нови правци истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама* (стр. 423–437). Ниш: Филозофски факултет, 2020.

СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечима*. <<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index>> 20.02.2021.

ТОМИЋ, Драгана. „Турцизми у роману Нечиста крв Борисава Станковића”. *Годишњак Учитељског факултета у Врању* књ. VI, (2015): 243–257.

ЋУПИЋ, Драго. „Туђице у дијалекатској лексици и њихова обрада”. *Лексикографија и лексикологија*, (1984): стр. 197–201.

*

FILIPOVIĆ, Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 1986.

MARTINOWSKY, Georges. „L'évolution sémantique en russe des emprunts au français et au vocabulaire international spécialisé. Recherche de méthode”. *Revue des Etudes slaves* 51/1–2, (1978): 171–179.

ОКУКА, Милош. *Српски дијалекти*. Zagreb: SDK Prosvjeta, 2008.

РЕСО, Асим. *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*. Beograd: Naučnaknjiga, 1985.

РОПОВИЋ, Милош. *Reči francuskog porekla u srpskom jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.

Речници

БАЛАЋ, Александар и СТОЈАНОВИЋ, Миодраг. *Грчко-српски речник*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2009.

ЕРСЈ: *Етимолошки речник српског језика Свеска 1: А*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2003.

КЛАЈН, Иван и ШИПКА, Милан. *Велики речник страних речи и израза*. Треће допуњено и исправљено издање. Нови Сад: Прометеј, 2008.

РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*. I–III. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1969.

РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*. IV–VI. Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.

РСЈ: *Речник српског језика*. Измењено и поправљено издање. Нови Сад: Матица српска, 2011.

*

ЂИЊИЋ, Slavoljub, TEODOSIJEVIĆ, Mirjana i TANASKOVIĆ, Darko. *Türkçe-Sırpça Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1997.

ЕРАКОВИЋ, Borislava. *Rečnik englesko-srpski, srpsko-engleski*. Novi Sad: Liber; Kruševac: Teatar Za, 2002.

ЈОВАНОВИЋ, Zora i СIKORA, Agota. *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik*. Novi Sad: Zmaj; Atlantis; Podgorica: Zavod za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva, 2003.

PERLIĆ, Nenad. *Englesko-srpski rečnik sa izgovorom*. <<https://www.scribd.com/doc/283134121/Englesko-srpski-Rečnik-Sa-Izgovorom>> 23.02.2021.

POPOVIĆ, Milan. *Rečnik nemačko-srpski i srpsko-nemački: (sa gramatikom nemačkog jezika)*. Zemun: JRJ; Niš: Prosveta, 2005.

ŠKALJIĆ, Abdulah. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost, 1966.

Извор

СТОЈАНОВИЋ, Радосав. „Црногравски речник”. *Српски дијалектолошки зборник* LVII, (2010): 1–1060.

Jovana S. Stevanović

FOREIGN LEXICON IN THE *DICTIONARY*
OF CRNA TRAVA BY RADOSAV STOJANOVIĆ:
THE SEMANTIAL ADAPTATION

The paper deals with the semantial adaptation of foreign lexicon in the speech of Crna Trava, which belongs to the Prizren-Timok dialect area. The subject of our interest is the knowledge that a certain borrower has both in the giving language and in the standard Serbian language. The aim of this paper is to determine whether a certain loanword has the same meaning in the speech of Crna Trava or not. The material is taken from the *Dictionary of Crna Trava* by R. Stojanović (2010). Based on the analysis, we can conclude that four types of changes in semantic extension are observed in the corpus: zero semantic extension (complete matching of model and replica meanings), narrowing of replica meaning in relation to model, expansion of replica meaning in relation to model, meaning unmatching.

Keywords: foreign lexicon, the speech of the Crna Trava, the Prizren-Timok dialectal area, the giving language, the standard Serbian language, the semantial adaptation.